

Včelař Martin Malec

„ Prvních tři sta žihadel bolí a zbytek taky“

Pokud jste v okolí Bzové někdy dostali žihadlo, je dost možné, že ta včelka patřila včelaři panu Martinu Malcovi, který relaxuje mezi včelami už 20 let.

■ Kolik máte včel?

Zatím mám čtyřicet pět včelstev na čtyřech stanovištích a v jednom včelstvu je přes zimu kolem deseti, patnácti tisíc, ale v létě je v těch největších včelstvech i sto tisíc včel.

■ Jak to v úlu funguje?

Říká se: „Včely mají královnu, proto mají med, my máme parlament, tak máme kulový.“ Ve včelstvu je královna, matka, která klade vajíčka a vylučuje feromon, kterým říká ostatním včelám, ať svůj pud klást vajíčka potlačí. Pak jsou v úlu trubci, „chlapi“, kteří jsou zde za účelem páření a za druhým účelem - když jsou včely venku a v úlu jich zůstane jen pár, trubci jim úl vyhřívají nebo chladí, aby v něm byla stále stejná teplota. Jeden trubec, protože je veliký, zastane tři včely. Další jsou v úlu včelky, které když se narodí, tak uklízejí, čistí buňky, pak začínají krmít malé larvičky a produkovat mateří kašičku, kterou krmí matku královnu a v určité době, asi jen dva dny, mateří kašičku dávají i larvám. Avšak produkovat kašičku umí asi jen tři dny, potom jí žlázy zaschnou a už začne lézat. Nejprve léta pro vodu a následně pro nektar. A ještě je jedna „kasta“ a to jsou larvičky - matka naklade vajíčko, to čtyři dny leží a třetí den se sice nevylihne, ale začne se hýbat, tvrdý obal změkne a na jedné straně se udělají dýchací otvory. Od naklazení do vylihnutí to trvá dvacet čtyři dny, u trubce dvacet jedna dní, kdežto matka je „hotová“ za 16 dní. Matka se vylíhne rychle, protože její larva v potravě vyložene plave, doopravdy ta larvička leží v louži mateří kašičky, proto se tak rychle rozvine a proto je jednou tak dlouhá, než obyčejná včela.

■ Jak včely spolu komunikují?

Přestože neumí mluvit, jedna včela dokáže komunikovat s ostatními pomocí tak zvaného osmičkového tance. Krouží v osmičce a vždy, když jde nahoru, tak se zavrtí, otočí a zas se vrátí. Podle toho, kolikrát se zavrtěla a kterým směrem, ostatním, kam mají letět, kolik tam toho je a jak je to daleko. Víbrace z osmičkového tance se přenášejí celým pláštěm a každá včela na plástu ví, že až vyletí, jen se koukne na sluníčko a bude vědět, kam se má vydat.

■ Co dělají včely v zimě?

„To musím začít od léta. Včela v létě žije ani ne třicet dní a v té době nanosí zásoby. Na konci léta se narodí dlouhověké včely, které musí přežít půl roku, až do dubna. Dlouhověké včely dostávají pořádnou stravu, ne tolik aby z nich byly královny, ale dostávají tolik, aby měly sílu a vydržely až do jara. Na podzim, když začnou chladna, se všechny včely stáhnou do chomáče tak, že jedna kouká z chomáče a druhá dovnitř, špičatými zadečky jsou zakliněné do sebe, že nevypustí žádné teplo. Když je některá ze včel zmrzlá, vlezte dovnitř a vyleze místo ní jiná. Po zimním slunovratu, po Vánocích, už včely začnou klást vajíčka, která také zahřívají, aby už se k jaru narodilo alespoň pár včeliček, které postupně nahradí ty včelky dlouhověké. Takže včely sice v zimě spí, ale už po zimním slunovratu začínají pomaličku fungovat.“

■ Co může dělat včelař v zimě?

To správné potěšení je se včelami na jaře, no a pak už nic. Na podzim je vyléčím, protože každý tvor na světě má nějaké nemoci. Když chováme včely a máme jich třeba dvacet na jednom místě, tak se nemoci daleko lépe přenášejí, ne jako dřívě, kdy byl roj od sebe alespoň půl kilometru v nějakém stromě. Říká se, že v září by měl včelař zahodit klíč od včelína a nechodit tam až do jara, až do března, kdy se dělají první prohlídky, jestli včely vůbec přežily a jak fungují. V zimě je čas na vzdělávání - přednáška a školení, kurzy... A samozřejmě příprava rámků a nástavků na jaro.

■ Kdy je čas na med?

První med, světlý, květový, který velice rychle cukernatí, ale zase se dá dobře napastovat, se zjednodušeně řečeno začíná vytáčet, když odkvetne řepka. Druhý med se vytáčí druhý týden od prázdninách, když přestanou medovat stromy v lese. Někteří včelaři nechávají druhý med až do jara a vytácejí tak, jak se to dělalo před sto lety. Kdysi se bral med až po Velikonocích, když už bylo jasné, že včely budou mít nový. Ale dneska se to dělá trochu jinak, dneska se na zimu nakrmí cukrem a jde to také.“

■ Včelám, v době kdy se přikrmují cukrem, med nechybí?

Chybí a nechybí. Včela má něco, čemu se říká výkalový vak, my máme tlusté střevo, a tak i včela se musí vyprázdnit. Když jí nechám světlý med, tak jakž tak přežije, ona se totiž v úle nevykálí, musí ven, a když je venku dvacet pod nulou, tak to nejde, zmrzla by, takže je bez vyprázdnění třeba dva měsíce. Ale když jí nechám tmavý med, který má hodně látek, které nedokáže úplně dobře zpracovat, tak by musela

Pan Malec chodí ke včelám relaxovat.

Foto: Rodinný archiv.

vyletět každých čtrnáct dní a to nejde. A protože ven nemůže, začne kálet v úle a tím se šíří nemoci a je zle. Proto se jim dává cukr, ten včely stráví téměř beze zbytku. Samozřejmě je pro ně lepší med, protože ho mívají od přírody, ale nechybí jim.

■ Kolik už jste dostal žihadel?

Já ani nevím, ono se to počítat nedá, protože prvních tři sta bolí a druhých tři sta bolí také. Včelaření není zas tolik o žihadlech, samozřejmě, že ho člověk dostane. Když jsem začínal, tak jsem jich dostával víc - dvacet do levé ruky a dvacet do pravé ruky přesně tam, kde se ruka ohýbá, ale proč jsem je dostával? Protože jsem to s nimi neuměl, dneska když půjdu v kraťasech a v tričku a budu se chovat opatrně, tak třeba dostanu jedno žihadlo za celý den a to ještě proto, že včelu zmáčknu. Není to proto, že by mě znaly, ta včela žije dvacet čtyři dní, ale je to o tom, že vím, jak se mám chovat, abych tu včelu nezlobil. Včela byla zvyklá, že po celá staletí a tisíciletí včelařil medvěď a ten přišel, úl roztrhal, sežral jim plod, protože v něm jsou proteiny a pak sežral i med, protože byl sladký. Včely se tak naučily znát svého nepřítele. Medvěď je velký, chlupatý, smradlavý a tmavý a přesně tohle nemají včely rády. Velký jsem, ale nemůžu být chlupatý, nemůžu smrdět a nesmím být tmavý. Do včel se chodí ve světlém, bez parfému. Medvěď dělal prudké pohyby, trhal je, takže, když včelař bude v klidu, nebude je mačkat, nebude dělat prudké pohyby, nebude navoněný, nebude v něčem moc tmavém, tak opravdu může jít v kraťasech a v tričku. A co včely „milují“, jsou černé vlasy, pokud půjdete kolem včelnice tři, a jeden bude mít černé vlasy, tak se mu do těch vlasů zamotají, protože uvidí medvěda. Žihadla už nedostávám, protože vím, co mám dělat.

■ Platí, že má být včelař pilný jako včela?

Jo a ne. Člověk musí být trošičku líný, protože lenost je základem pokroku. Zároveň ale musí včelám poskytnout servis, protože je vytrhl z lesa a sebral jim zásoby. Naše původní tmavá včela byla neskutečně vzteklá a bodavá a tak sem v šedesátých letech přivezli včelu, která je původem z bývalé Jugoslávie. Včelař musí být tedy pilný natolik, aby měl vždy vše připravené, aby dal včelám, co potřebují. Pokud mám v zimě jednu bednu jako plodiště, nebo dvě, tak jim na jaře musím dát medník, aby měly kam jít. Také musím vytočit med, ale vytáčím ho, protože chci. Takže včelař může být klidně líný jak vandrák. Můžu včely nechat dvacet let bez dozoru, ale první co přijde, budou kolegové a vynadají mi, že se o ně nestarám, přijdou veterináři, protože je nebudu léčit no a ve finále o včely přijdu. Včelař nemusí být pilný, ale je to lepší.

■ Co pro vás znamená práce se včelami?

Každý začíná se včelami, protože chce med, málokdo začne pro lásku k přírodě, i když jsou taci samozřejmě. Avšak vždy to postupně přejde v něco úplně jiného, protože včelaření je radost. Včelař je v březnu celý nervózní, brblá, a pak přijde květen, rozkvetou třešně, jabloně, a i ta řepka nakonec, a včelař konečně do včel může. A jak se musí člověk ve včelách chovat klidně, pomalu, je to neskutečný relax. Jasně, mám před sebou bednu, ve které je šedesát tisíc jedovatých jedinců, kteří mě dokážou během deseti minut zabít, když tomu říkám relax, tak jsem asi blázen, ale relax to je.

Děkuji nejen za čas, který jste si udělal na můj rozhovor, ale také za to, že dohlížíte na zdraví včel, které jsou příkladem dokonalého uspořádání společnosti, jejich výsledek je doslova sladký.

Daniela Hlavová.